

The Europeans' Approach and Attitude Toward the Mongols and Their Conquests

Karim Faraji Gharabaghloo*

Ali Salari Shadi**

Abstract

The Mongol invasions and conquests significantly influenced the political and military landscape of the world at that time, prompting reactions from various regions. Initially, these invasions affected parts of the Islamic East, causing the Islamic world, a fierce rival of the West, to suffer severe blows from this Eastern power. This initially brought satisfaction to the Westerners. In fact, early on, under the influence of encouraging reports, stories, and myths (such as those about Prester John) transmitted by Nestorian Christians to Europe, the Westerners believed the Mongols to be the saviors of Christendom, who had come to avenge the followers of Christ against the Muslims by invading Islamic lands. However, over time, Europe itself became embroiled in the Mongol invasions and their consequences. Given these circumstances, the European stance toward the Mongol invasions and conquests was shaped by a mixture of hope and fear. On the one hand, they were concerned that the Mongol invasions might extend further into Europe, which would have led to immense losses for the Christian world. On the other hand, Europeans sought to establish relations with this emerging and somewhat enigmatic power.

This study aims to examine the diverse and varied approaches of contemporary Europeans toward the Mongol invasions and conquests. Furthermore, it will attempt to address the central question of why Europeans adopted different approaches to the

* PhD Candidate of Iranian History after Islam, Faculty of Iran History, Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS), Tehran, Iran (Corresponding Author), farajik13@yahoo.com

** Associate Professor, Department of Political History, Faculty of Iran History, Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS), Tehran, Iran, alisalarishadi@yahoo.com

Date received: 25/09/2024, Date of acceptance: 11/03/2025

Mongol invasions and under what conditions these varying responses emerged. The findings of the research suggest that, based on the course of events, Europeans responded and positioned themselves toward the Mongols at three different levels, depending on the circumstances.

Keywords: History, Relations, Mongols, Europeans, Islam, Pope.

Introduction

Throughout antiquity, exchanges across continents—whether commercial, cultural, or political—shaped the transfer of agricultural products, technologies, religious ideas, and social practices. Among the great centers of population and production were China, India, and Europe, which together contained the majority of the world's inhabitants. Of these, Europe was the most dependent on extended networks of exchange, yet its access to the riches of the East was obstructed by the powerful empires of Western and Central Asia.

From the Greco-Roman period through the Sasanian era, competition over these routes was continuous, culminating in intense rivalry between Byzantium and Persia. With the rise of Islam, global interactions entered a new stage: confrontation between Christian Europe and the Islamic world dominated international relations. The failure of the Crusades deepened Europe's search for alternative allies in the East who might break the Islamic barrier.

In the early thirteenth century, the sudden expansion of the Mongols dramatically altered this balance. Their devastating assaults struck at the heart of the Islamic world, an outcome that many Europeans viewed with approval, even hope. To them, the Mongols represented not only a formidable power but also a potential providential ally against Islam—an expectation reinforced by long-standing legends of Eastern Christians along the Silk Road.

This article investigates how contemporary Europeans perceived the first Mongol invasions. It asks: Did Europeans regard the Mongols primarily as a threat or as a strategic opportunity? How did political leaders and the Church differ in their responses? And to what extent did early contacts shape subsequent attempts at diplomacy between Europe and the Mongol Empire?

Materials & Methods

This study is based on an examination of medieval written sources. First, Latin and Byzantine accounts—such as those of Matthew Paris, John of Plano Carpini, and William of Rubruck—were analyzed. In addition, diplomatic correspondence preserved between popes, European monarchs, and the Mongol courts has been used as primary material.

Second, contemporary Islamic sources—including the works of Ibn al-Athir, Ata-Malik Juvayni, and Rashid al-Din Fazlallah—were consulted in order to compare narratives and identify alternative perspectives on the Mongol presence.

The methodology combines historical-comparative analysis with cross-cultural source criticism. European perceptions of the Mongols are reconstructed and categorized through a comparative reading of Christian and Islamic texts. To clarify the concepts of “threat” and “opportunity,” the study draws on theoretical insights from international relations and the history of medieval political thought.

Finally, the findings are organized around three main themes:

1. European responses to the first Mongol invasions.
2. Divergent perceptions between secular rulers and ecclesiastical authorities.
3. The implications of these perceptions for the development of subsequent diplomatic relations.

Discussion & Result

The Mongol transregional and continental invasions profoundly reshaped the global order and altered international relations. At the time, Islam and Christianity were engaged in conflict in the Near East, and the initial Mongol campaigns inflicted the greatest damage on the eastern Islamic world. Europeans, disappointed by the outcomes of the Crusades, interpreted the Mongol advance through the lens of Christian legends—such as the prophecy of King John in the East—seeing it as a form of divine intervention to protect Christianity from Islam. Eastern Christians, anticipating such an opportunity, sent encouraging reports to the West, portraying the Mongol invasions as aligned with Christian interests and opposed to Islam.

Conclusion

However, as the Mongols extended their campaigns into Europe, many of these optimistic perceptions collapsed. Western Christendom, while cautious, had to

confront a dual reality: the Mongols' opposition to Islam was welcomed, yet their attacks on Christian territories provoked alarm. In response, European leaders—including the Pope and the Emperor—sent diplomatic and political missions to the Mongol courts. Nevertheless, these efforts yielded little tangible outcome, largely due to Europeans' limited understanding of Mongol society and strategy, as well as the Mongols' own rigid political and military framework, which did not prioritize Christianity in their interactions with Europe.

Bibliography

- Hasan, Ibrahim (1983), *Political History of Islam*, translated by Abolqasem Payandeh, Tehran: Javidan Publications.
- Ibn Khaldun (1984), *Al-'Ibar*, translated by AbdolMohammad Ayati, Tehran: Institute for Cultural Studies and Research.
- Ibn 'Abri (1998), *Mukhtasar Tarikh al-Duwal*, translated by AbdolMohammad Ayati, Tehran: Elmi va Farhangi.
- Spuler, Bertold (1986), *The Mongols in Iran*, translated by Mahmoud Mir-Aftab, Tehran: Elmi va Farhangi.
- Al-'Aqqi, Najib (1990), *Orientalists*, translated by Hamid Reza Shikhi, Mashhad: Astan Quds Razavi Publications.
- Amin, Hasan (2004), *Ismailis, Mongols, and Khwaja Nasir al-Din Tusi*, translated by Mehdi Zandieh, Qom: Encyclopedia of Islamic Jurisprudence.
- Eudi, McCallin (2006), *Historical Atlas of the World: From the Beginning to Today*, translated by Fereydoun Fatemi, Tehran: Nashr Markaz.
- Bartold, Vasily (1972), *Oriental Studies in Russia and Europe*, translated by Hamzeh Sardavur, Tehran: Ibn Sina.
- Barkhausen, Joachim (1967), *The Yellow Empire (Genghis Khan and His Descendants)*, translated by Ardeshir Nikpour, Tehran: Zvar.
- Barker, Ernest (2017), *The Crusades*, translated by Abdollah Naseri Taheri & Somayeh Sadat Tabatabaei, Tehran: Kavir Publications.
- Yule, Carl (1967), *History of Islamic Nations and States*, translated by Hadi Jazayeri, Tehran: Translation and Publishing Agency.
- Baladhuri, Ahmad ibn Yahya (1988), *Futuh al-Buldan*, translated by Mohammad Tavakkol, Tehran: Noghreh Publishing.
- Biani, Shirin (1996), *Religion and Society in Iran during the Mongol Era*, Tehran: Nashr Markaz.
- Tseff, Vladimir (2004), *The Social System of the Mongols (Nomadic Feudalism)*, translated by Shirin Biani, Tehran: Elmi va Farhangi.

381 Abstract

- Polo, Marco (1971), *The Travels of Marco Polo*, translated by Habibollah Sahihi, Tehran: Translation and Publishing Agency.
- Gerald, Fitz (1988), *History of Chinese Culture*, translated by Esmail Dolatshahi, Tehran: Elmi va Farhangi.
- Hanbali, Mujir al-Din (1989), *Al-Ins al-Jalil fi Tarikh al-Quds wa al-Khil*, Qom: Razavi Publications.
- Runciman, Steven (1992), *The Crusades*, translated by Manouchehr Kashaf, Tehran: Elmi va Farhangi.
- Sanders, J. J. (1984), *History of the Mongol Conquests*, translated by Abolqasem Halat, Tehran: Amir Kabir.
- Tabari, Muhammad ibn Jarir (1996), *History of al-Tabari*, translated by Abolqasem Payandeh, Tehran: Asatir.
- Carpini, John of Plano (1984), *The Travels of Plano Carpini*, translated by Valiallah Shadan, Tehran: Farhangsara.
- Grusset, Rene (1986), *The Empire of Nomads*, translated by Abdolhossein Mikadeh, Tehran: Elmi va Farhangi.
- Frank, Irene & Branston, David (1997), *The Silk Road*, translated by Mohsen Salasi, Tehran: Soroush Publications.
- Lamb, Harold (1998), *Genghis Khan*, translated by Rashid Yasami, Tehran: Amir Kabir.
- Madden, Thomas (2010), *A New Concise History of the Crusades*, translated by Abdollah Naseri Taheri & Akram Karami, Tehran: Elm.
- Mayer, Hans Eberhard (1992), *The Crusades*, translated by Abdolhossein Shahkar, Shiraz: University of Shiraz.
- Mazaheri, Ali (1993), *The Silk Road*, Vol. 1, translated by Maleknaser Noban, Tehran: Institute for Cultural Studies and Research.
- Man, John (2012), *Genghis Khan: Life, Death, and Resurrection*, translated by Rafi Rafi'i, Tehran: Nashr Salees.
- Morgan, David (1992), *The Mongols*, translated by Abbas Mokhber, Tehran: Nashr Markaz.
- Hall, Mary (2003), *The Mongol Empire*, translated by Nader Mirs'idi, Tehran: Ghoghnoos.
- Watt, Montgomery (1982), *The Influence of Islam on Europe*, translated by Ya'qub Azhand, Tehran: Moli Publications.
- Woodford, Jack (2023), *Genghis Khan and the Making of the Modern World*, translated by Sima Soltani, Tehran: Nashr Markaz.
- Wilts, Durake (1974), *The Pope's Ambassadors at the Mongol Courts*, translated by Masoud Rajabnia, Tehran: Khwarazmi Publications.
- Yan Vasily (n.d.), *Genghis Khan*, translated by Azm. Hormzan, Moscow: Progress Publishig

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

رویکرد موضع گیری اروپاییان نسبت به مغول و فتوحات آنها

کریم فرجی قراقلو*

علی سالاری شادی**

چکیده

حملات و فتوحات مغولان به گونه‌ای بود که صحنه سیاسی و نظامی جهان آن روز را تحت تأثیر قرار داد و موجب واکنش مناطق مختلف نسبت به آن گردید. این حملات ابتدا در مناطقی از شرق دنیای اسلام صورت گرفت و باعث شد که دنیای اسلام به عنوان رقیب سرسخت غرب از این قدرت شرقی ضربات مهلکی را دریافت کند. این موضوع در ابتدای امر موجب خرسندی اروپاییان گردید در واقع اروپاییان در ابتدا تحت تأثیر اخبار و داستان و افسانه‌های خرسندکننده‌ای (ملک یوحنا) که از طریق مسیحیان نسطوری به اروپا ارسال می‌شد، تصور می‌کردند مغولان منجی عالم مسیحیت هستند و برای دادستانی پیروان مسیح از مسلمانان به سرزمین‌های اسلامی حمله کردند؛ اما بعد از مدتی خود اروپا نیز به نحوی درگیر حمله مغول و تبعات ناشی از آن شد. باتوجه به این شرایط موضع گیری اروپاییان نسبت به حملات و فتوحات مغول در میانه‌ای از بیم و امید قرار گرفت. آنها نگران آن بودند که حمله مغول به اروپا تداوم یابد در آن صورت خسارات و زیان‌های بی‌شماری متوجه دنیای مسیحیت می‌شد. باتوجه به این وضعیت اروپاییان در صدد تنظیم مناسبات خود با این قدرت نوظهور و تا حدی اسرارآمیز برآمدند. این تحقیق بر آن است تا رویکردهای متفاوت و مختلف اروپاییان معاصر حمله مغول و فتوحات آنها را به بحث بگذارد و همچنین تلاش خواهد شد به این پرسش اصلی که چرا اروپاییان و تحت چه شرایطی نسبت به حمله

* دانشجوی دکتری تاریخ ایران بعد از اسلام، پژوهشکده تاریخ ایران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات

فرهنگی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)، farajik13@yahoo.com

** دانشیار، گروه تاریخ سیاسی، پژوهشکده تاریخ ایران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران،

ایران، alisalarishadi@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۰۴، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۱

مغول رویکردهای مختلفی را در پیش گرفتند؟ پاسخ داده شود. دستاورد تحقیق آن است به مرو باتوجه به سیر حوادث اروپاییان در سه سطح مختلف، بسته به شرایط در قبال مغولان واکنش موضع گیری کردند.

کلیدواژه‌ها: اروپاییان، رویکرد، فتوحات مغول، اسلام، مناسبات، پاپ.

۱. مقدمه

در دنیای قدیم مناسباتی هرچند کند و گاهی نامرئی در جهان به انواع و انحاء گوناگون در جریان بود و باعث انتقال صدها مورد تمدنی و ضروری آدمی از بذر، نهال و میوه‌ها تا مدها و مدل‌ها و اشکال و ادوات معیشتی، آداب و رسوم، دین و مذهب، خط، هنر و... گردید. در این میان گاهی مناسبات رویکردی سیاسی و تهاجمی به خود می‌گرفت که ناشی از تقاضاهای چندگانه مناطقی از جهان به خاطر تنگناهای اقتصادی بود که باید توسط مناطق دیگر جبران می‌گردید. در این راستا سه منطقه پرجمعیت و پرمایه در جهان قدیم و کهن حتی تا عصر جدید شکل گرفته بود که به شدت نیازمند مناسبات وسیع تر و سریع تر بود تا بتواند چرخ روزگار خود را به گردش در آورند. این سه منطقه چین در شرق و اروپا در غرب و در میانه آن دو هند بود. حداقل حدود هشتاد درصد جمعیت جهان قدیم (آسیا، آفریقا و اروپا) ساکن در این مناطق (ایودی، ۱۳۸۵: ۴۴۴) با بیشترین عرضه و تقاضا بودند (همان: ۳۱۰). در این میان اروپا بیشتر از دو مناطق دیگر نیازمند مناسبات بود. از این رو در طول تاریخ مناسباتی توأم با تجارت و تخصیص برای ارتباط و ورود به منابع تغذیه‌ای خود در شرق دور در پیش گرفت. اما مشکل اساسی وجود سرزمین‌های وسیع غرب و مرکز آسیا بود که اغلب در اختیارهای حاکمیت‌هایی قرار داشت که خود داعیه دار بودند. این قصه دامنه دار و سری دراز دارد. از زمانی که دنیای یونانی قدیم و عصرهای تمدن‌های بین‌النهرین و مصر و شرق مدیترانه، بعدها هخامنشیان و اشکانیان و... ادامه داشته است (نک: جرالده، ۱۳۶۷: ۲۱۹-۲۲۰؛ مظاهری، ۱۳۷۲: ۵۹۸/۲). در دوره ساسانی این نبردها در غرب آسیا بسان سابق با شدت بیشتری با امپراتور روم در جریان بود (Dignas and Winter, 2007: 147؛ Boyce, 1985: 476؛ Sebeos, 1999: 8) که رویکرد مناسباتی جهانی به خود گرفت. زیرا یارگیری در سطح بین‌المللی برای فشار بر رقیب مطرح گردید (Brock, 2011: 21). این مناسبات امپراطوری ترکان در آسیای مرکزی تا خزران در فاصله میان آسیا و اروپا و یمن در گوشه جنوب شرق آسیا را در برمی‌گرفت. از این رو اروپاییان اغلب در صدد یافتن

متحدانی در شرق دور برای رهایی از دیوار سترگ شرق نزدیک (غرب آسیا و شمال آفریقا) بود. این روند با سقوط ساسانیان با شدت بیشتری ادامه یافت؛ زیرا به‌جز عوامل پیشین و منفعت‌جویانه اقتصادی - مادی، موارد جدی‌تری مانند ظهور و توسعه اسلام رخ نمود که کلیت مناسبات پیشین را به ورطه دیگری افکند و در سطح بین‌المللی عرصه و دوره جدیدی گشوده شد. مناسبات توأم با تخاصم در نتیجه ظهور اسلام و حضور پررنگ مسیحیت در اروپا و مناطق هم‌جوار آن شدت بیشتری به خود گرفت (وات، ۱۳۶۱: ۱۳۴) و در همین فضا دنیای جدیدی متولد شد که دور نمای نزدیک آن درگیری دو تمدن اسلام و مسیحیت در مناطقی از جهان آن روز بود (طبری، ۱۳۷۵: ۱۹۲۵/۵؛ بلاذری، ۱۸۹: ۱۳۶۷؛ یعقوبی، ۱۳۷۱: ۱۶۱/۲-۱۶۰؛ ابن خلدون، ۱۳۶۳: ۱/۲؛ حنبلی، ۱۲۶/۱۳۶۸: ۱). در اوایل قرن سیزدهم میلادی (هفتم هجری) با ظهور و توسعه پدیده مغولی که هم‌جوار دنیای اسلام بود، عصر خونبار و خشونت باری از راه رسید که بیشترین ضربات نخستین را بر پیکر بخش‌هایی بزرگی از جهان اسلام زد. موضوعی که خرسندی توأم با هواخواهی اروپایی را از آن در پی داشت (گروسه، ۱۳۶۵: ۵۸۷). به‌طور کلی غرب در مواجهه با دنیای اسلامی پس از ناکامی از جنگ‌های صلیبی بسان سابق اما به‌شدت بیشتر چشم به جهان شرق دور گشوده بود که شاید دست غیبی از آنجا گشوده آید و با گشادگی غرب را در قبال دنیای اسلام یاری رساند. اسلامی که بهترین موقعیت‌های تاریخی را از غرب مسیحی ستانده بود و عرصه جدید را ایجاد کرده بود (مادن، ۱۳۸۹: ۳۰۰-۳۶۴؛ براهیم حسن، ۱۳۶۲: ۸۳۸؛ بارکهاوزن، ۱۳۴۶: ۲۴). درچنین شرایطی مغولان به‌عنوان یک قدرت نوظهور سر برآوردند، آنان فتوحات خود را از شرق دور، شرق مغولستان و شمال چین آغاز کردند و در اندک زمانی مناطق غربی و جنوب غربی مغولستان را اشغال نمودند. اروپاییان ناکام از توفیق در جنگ‌های صلیبی، ظهور و فتوح مغولان را یک فرصت تاریخی و حتی دینی تلقی کردند. مسیحیت از قدیم الایام در مناطقی از شرق دور در مسیر جاده ابریشم پیروانی داشت (فرانک و براونستون، ۱۳۷۶: ۲۴۸ به بعد) که مسیحیت اروپایی گاهی در پرتو افسانه و قصه دلخوشی‌ها داشتند که آنها داد و حق آنها را از دنیای اسلام و مسلمان بستاند. در ایام جنگ‌های صلیبی و ناکامی از ناشی از آن، چنین قصه‌های پرغصه‌ای بیشتر در کانون توجه قرار گرفت. در این میان ده‌ها مسأله و صدها پدیده‌ای سیاسی، نظامی، دینی، اقتصادی، فرهنگی رخ نمود. حال این تحقیق در صدد است تا ضمن بررسی واکشش نخستین اروپایی‌ها در قبال حمله مغول، به چگونگی مناسبات و تعامل اروپاییان معاصر حمله مغول

نسبت به حمله و امپراتوری مغول پردازد که موضع‌گیری اروپاییان معاصر حمله و امپراتوری مغول در مورد وقایع و فتوحات نخستین آنها در شرق و دنیای اسلام چگونه ارزیابی و سنجش می‌گردید؟

از نظر ادبیات و پیشینه تحقیق باید خاطرنشان ساخت که کمتر نوشته مستقلی در این باره به رشته تحریر درآمده است که واکنش نخستین معاصران اروپایی نسبت به حمله و امپراتوری مغول را مورد بررسی قرار داده باشد. باین حال گاهی در آثار عمومی مربوط به ظهور مغول مانند فتوحات ساندرز به این موارد بیشتر از منظر حمله مغول به اروپا توجهی نشان داده شده است (ساندرز، ۱۳۶۳: ۷۵ به بعد). دیگر محققانی مانند اشپولر، گروسه، بارتولد، بارکهازون و دیوید مورگان نیز در نوشته‌های خود اشاراتی به این موضوع داشته‌اند، اما به بررسی واکنش اروپاییان معاصر با حمله مغول بخصوص در تأکید با مسأله اصلی در این میان یعنی دنیای اسلام کمتر پرداخته شده است. پیتز جکسون در یک اثر تحقیقی ذیل عنوان «مغول‌ها و غرب»^۱ به بررسی برخی از زوایای مناسبات مغولان با اروپاییان توجه کرده است کتاب تحقیقی دیگری که میتوان بدان اشاره نمود عنوانش است، «تاریخچه جنگ‌های صلیبی: در قرن چهاردهم و پانزدهم» این اثر توسط شماری از محققان اروپایی تألیف گردیده و در فصلی از این کتاب دنیس سینور روابط بین اروپا با مغولان را مبنای مطالعات خود قرار داده است^۲ جین دبلیو سدلار^۳ در پژوهشی ذیل عنوان «اروپای شرقی و مرکزی در قرون وسطی ۱۰۰۰ – ۱۵۰۰» و تیموتی می در اثری ذیل عنوان «امپراتوری مغول در تاریخ جهان»^۴ و جرج ورنادسکی در کتاب «مغولان و روسیه»^۵ ضمن توجه به چگونگی حملات مغولان در اروپای شرقی، به واکنش غرب نسبت به این حملات در شرق اروپا پرداخته‌اند. البته در این میان گاهی مقالاتی مختصر با کلی‌گویی نیز به رشته تحریر درآمده است، از جمله مقاله «علت خروج مغولان از مجارستان و اروپا» اثر اولف بوئنگن و نیکولا دیکوسمو^۶ و مقاله ذیل عنوان «روابط اروپا با دربار مغول» نوشته فریدون الهیاری و معصومه گودرزی^۷ که بیشتر به سرخط حوادث و روز شمار وقایع پرداخته‌اند و حالت گزارش گونه‌ای دارند.

۲. نقش تعارض با اسلام در رویکرد و نگرش مناسباتی اروپا با مغولان

حمله مغولان که سرزمین‌های شرقی و از جمله شرق اسلامی را هدف قرار داد بود، تصویری را در میان غربیان ایجاد کرد که این اقوام مهاجم، دشمن اسلام بوده و با شکست

اسلام به چالش‌های تاریخی مسیحیت با خلافت‌های اسلامی پایان خواهند داد. در ابتدای ظهور قدرت مغول‌ها در شرق، مسیحیان با یک نوع خشنودی به صحنه و جبهه‌های جنگ مسلمانان با مغول‌ها، نگاه می‌کردند (ساندرز، ۱۳۶۳: ۱۰۸). در برخی از محافل مسیحی اروپا از حمله مغول به‌سان تحقق اراده خداوندی علیه دشمنان یاد می‌شد. رانسیمان می‌نویسد: «آنان از فرط خوش‌بینی باور داشتند که در هر حال مغول‌ها حاضرند با رضای دل، دین عیسی را در برابر قدرت مسلمانان به کرسی بنشانند» (رانسیمان، ۱۳۷۱: ۳۰۴/۳). این تصور باعث شد در ابتدا یک نوع همسویی ناخواسته سیاسی، نظامی و دینی بین اروپاییان در باره مغول‌ها به وجود آید. در این راستا غربیان فرستادگان و سفرای حسن‌نیت را نزد مغول‌ها فرستادند که مهم‌ترین وظیفه آنها تحریک بیشتر مغول‌ها و ایجاد روابط دوستانه برای مقابله با دنیای اسلام بود علاوه بر آن، اروپایی‌ها چنین تصور می‌کردند که مغول‌ها حداقل تمایل به پذیرش دین مسیحیت را دارند؛ لذا تهیه گزارش‌های درباره آن، نیز جزو مأموریت‌های این فرستادگان بود. در واقع کلیسای کاتولیک در اروپا با این کار به یک نوع فرصت‌فراسازی برای نشر دین مسیحیت در میان مغول‌ها دست زد. غربیان گمان می‌کردند که با جهت‌دادن حملات مغول به سمت کانون‌های قدرت اسلامی می‌توانند تمام ناکامی خود را در جنگ‌های صلیبی جبران نمایند.

رویکرد اروپاییان به حمله و امپراتوری مغول از ابتدا تا عهد منگوقاآن، مراحل را از سر گذارند که نقطه کانونی آن تصور خرسندکننده حمله مغول به دنیای اسلام بود. در این دوره اروپاییان تحت‌تأثیر داستان افسانه‌ای ملک یوحنا منجی به فتوحات چنگیزخان و فرزندان و نوادگانش در سرزمین‌های اسلامی نگاه می‌کردند (Bar-Ilan, 1995: 8; Ronay, 1978: 40-41). اما هنگامی که مغولان در دوران اکتای قاآن به اروپای شرقی و مرکزی حمله کردند کلیسای کاتولیک و حاکمان مسیحی دچار چالش و خطر جدی شدند. بعد از آنکه حملات مغولان در شرق و مرکز اروپا به طور ناگهانی متوقف شد (Sedlar, 2011: 218) غرب به این فرصت افتاد که باید از تکرار مجدد این حملات جلوگیری نماید. گذشته از آن تلاش‌های خاصی را نیز انجام داد؛ بنابراین ابتدا سفرایی را به دربار گیوک و سپس منگوقاآن فرستادند. نخست غربی‌ها تصور کردند با استفاده از وضعیت موجود، می‌توانند سران مغول را به دین مسیحیت متمایل سازند. آنان تصور یک اتحاد عمیق سیاسی را با مغولان علیه دشمن دیرینه خود، دنیای اسلام داشتند. اما مذاکرات امپراتوران مغول با سفرای اروپایی تمام تصورات پاپ و دیگران را به هم ریخت. باین‌حال تلاش‌های اروپاییان به‌واسطه عدم شناخت و

درک وضعیت مغولان بی‌ثمر باقی ماند. نتیجه تلاش‌های عجولانه ناچیز بود که یکی از مستشرقان اروپایی می‌نویسد: «اسلام از میان طوفان مغول بی‌نهایت قوی بیرون آمد و مسیحیت بی‌نهایت ضعیف» (ساندرز، ۱۳۶۳: ۱۷۱) در واقع اروپاییان حتی نتوانستند مغولانی که در شرق سرزمینهای آنان حکومت میکردند را به دین مسیحیت متقاعد کنند. انسان اروپایی سرخورده از داستان افسانه ای ملک یوحنا، اغلب نقشه هایش در شرق نقش‌برآب شد.

در این موضع اشاره‌ای به ملک یوحنا و نقش آن در این میانه مناسبات سه‌گانه اسلام، مغول و اروپا ضرورت دارد. باید خاطر نشان کرد که قبل و بعد از ناکامی جنگ‌های صلیبی، داستان‌های حماسی و گاه افسانه‌ای زیادی در مورد نقش شرق در روند تاریخی مسیحیت در میان اروپاییان رواج یافت (بارتولد، ۱۳۵۱: ۷۸). از قبل از جنگ‌های صلیبی روایات در این باره وجود داشت و از جمله آنها این بود که یوحنا قدیس سپاهیان اسلام را در آسیای مرکزی شکست خواهد داد و بعد برای فتح بیت‌المقدس خواهد آمد هرچند به دلیل نداشتن کشتی مجبور به بازگشت می‌شود (کارپن، ۱۳۶۳: ۱۱ - ۱۰)؛ بنابراین نشر افسانه‌های ملک یوحنا نوری در فضای تاریک شرق برای اروپایی‌ها بود. بارتولد می‌نویسد:

در سال ۱۱۴۵ میلادی اسقف کاتولیک شهر گابال در شام خبری به اروپا آورد که در جایی در مشرق‌زمین حکام مسلمان «برادران سامی آرد» و سلاطین ماد و ایرانی از یک کشیش به نام یوحنا شکست خورده‌اند و این کشیش گویا بعد از این فتح عازم غرب شده تا به سلطنت بیت‌المقدس کمک کند (بارتولد، ۱۳۵۱: ۷۸).

خبر حضور ملک یوحنا در اروپا خبر داغ و حتی مورد علاقه پاپ بود. از این رو وی کسانی را به جستجوی ایشان فرستاد. پاپ الکساندر دوم (۱۱۵۹ - ۱۱۸۱ میلادی/ ۵۵۴ - ۵۷۶ هجری قمری) از شیفتگان افسانه یوحنا منجی بود، او در اکتبر ۱۱۷۷ میلادی (۵۷۲ هجری قمری) حکیم خاص خود به نام فیلیپ پزشک را روانه شرق کرد، این پزشک، به طرف سرزمین‌های مجهول آن سوی برج بابل که گفته می‌شد قلمروی ملک یوحنا پادشاه مسیحی سه هند است، حرکت کرد (ویلتس، ۱۳۵۳: ۱۳) فیلیپ با نامه پاپ برای ملک یوحنا راهی شرق شد (بارتولد، ۱۳۵۱: ۷۸). نامه‌ای که هیچ‌گاه به دست منجی نرسید. البته بارکهاوزن می‌نویسد: «در دشت گویی غربی نیز دولتی عشایری دیگر زیر فرمان سرداران نصرانی تشکیل یافت و این دولت معروف یوحنا کشیش است که نام و آوازه‌اش به

گوش اروپاییان نیز رسیده بود» (بارکهاوزن، ۱۳۴۶: ۲۷) به‌طور کلی بعد از انتشار این داستان در اروپا، عده‌ای از مسیحیان در جستجوی یوحنا ی نجات‌بخش راهی آسیای مرکزی شدند. برخی از مسیحیان معتقد بودند ملک یوحنا ناجی، همان گورخان نسطوری است (ویلتس، ۱۳۵۳: ۲۸). ساندرز می‌نویسد: «به دنیای مسیحیت لاتین رسید که قشون‌های صلیبیون به سال ۱۱۴۴ نزدیک بود از قلعه ادسا رانده شود؛ شکست مسلمانان مایه امیدواری شد که اتحادیه‌ای بر ضد مسلمانان در آسیا ظهور کند و رهبر آن گورخان بود» (ساندرز، ۱۳۶۳: ۴۷). از نظر اروپایی‌ها همین گورخان بعدها به کیش مسیحیت در آمد که همان ملک یوحنا مسیحی است که باتکیه بر نگاه صلیبی به جنگ با دنیای اسلام می‌رود، البته عده دیگری از مسیحیان بر این باور بودند که ملک یوحنا همان اونگ‌خان است (ابن عبری، ۱۳۷۷: ۳۱۴؛ لمب، ۱۳۷۷: ۲۰۰). بعدها مارکوپولو در این باره نوشت: «اونگ خان به‌زعم بعضی‌ها در نزد ما همان جان کشیش است» (پولو، ۱۳۵۰: ۸۱). نامه ساختگی از طرف یوحنا ی کشیش در سال ۱۱۶۵ میلادی به دست پاپ و چند تن از سلاطین رسید (بارتولد، ۱۳۵۱: ۷۸). گمانه‌زنی‌ها و بازار شایعه داغ بود و محتوای نامه با بازار شایعات در تعارض بود. در این نامه ملک یوحنا فرمانروای سه هند بود (ویلتس، ۱۳۵۳: ۲۹).

تصور خیالی یک کشیش مسیحی نجات‌بخش در شرق، همواره ذهنیت انسان اروپایی آن دوران را بخصوص برای مقابله با اسلام به خود معطوف می‌ساخت. از این‌رو، هویت جغرافیایی و قومی ملک یوحنا برای غربیان چندان اهمیت نداشت؛ بلکه رسالت وی اهمیت داشت که ناجی دنیای مسیحیت بود. آن زمان برای اروپاییان مهم نبود که یوحنا، نایمانی یا کرائیتی باشد (بارتولد، ۱۳۵۱: ۸۰)؛ آنها به رؤیایی که قرار بود توسط وی و نوادگانش رقم بخورد، فکر می‌کردند. در چنین فضایی اعتقادی بود که چنگیز ظهور کرد. صرف‌نظر از صحت و سقم داستان یوحنا، نکته قابل تأمل بهره‌برداری غربیان از آن بود. آنها ظهور مغول‌ها و چنگیزخان را نوری در تاریکی می‌دانستند. برای اروپاییان رؤیای شکست اسلام به حدی جدی بود که معتقد بودند هرکس با اسلام بجنگد، مسیحی است (ویلتس، ۱۳۵۳: ۲۹). اروپاییان همواره فتح سرزمین‌های شرقی و تضعیف قدرت اسلام در شرق را مهم‌ترین هدف سیاسی و دینی خود می‌دانستند. برخی معتقدند که کشورهای اسلامی در سده‌های یازده و دوازده میلادی چنان نیرو و قدرت گرفته بودند که دول مسیحی مغرب‌زمین، وجودشان را تهدیدی جدی برای موجودیت خود می‌شمردند (بارکهاوزن، ۱۳۴۶: ۱۳).

۳. نخستین واکنش و رویکرد اروپاییان به چنگیز خان و حمله مغول

چنگیز خان در نگاه یک مسیحی در حین فتح سرزمین‌های اسلامی یک شخصیت نجات‌بخش بود. در حالی که خان مغول همان شخصیتی نبود که غربیان از افسانه‌های پرورده شده مسیحیان عمداً نسطوری می‌شنیدند. چنگیز خان، دنیا را در فرهنگ مغولی تعریف می‌کرد و خود را بلای آسمانی می‌دانست که باید بر سر مردمان خطاکار نازل شود. جان من می‌نویسد: «چنگیز خان در هیچ مرحله‌ای از زندگانی در برخورداری از حمایت خداوند تردید نداشت» (من، ۱۳۹۱: ۲۵۱). در واقع برای چنگیز خان مردمان مغلوب چه مذهبی داشته باشند تفاوتی نمی‌کرد. با وجود تبحر مغولان در فتوحات، آنها به دنبال ایجاد ی نظامی جدید در جهان بر اساس تفکر یا آیین ودینی نبودند. واسیلی یان می‌نویسد که چنگیز خان یک انگیزه اساسی معیوب و یک آرزوی ناپاک داشت... او می‌خواست سراسر گیتی را مسخر و جامعه‌ی بشری را با سفاکی و بدون ذره‌ای رحم تباه کند. او دعوی داشت در همه جا نظم برقرار کند اما چه نظامی؟ (یان، بی تا: ۶).

شرح فتوحات چنگیز خان در سرزمین‌های اسلامی به شکل مبهم به مردم اروپا رسید. در واقع چگونگی نابودی امپراتوری خوارزم برای غرب در هاله‌ای از ابهام بود (ودر فور، ۱۴۰۲: ۲۵۱). این اخبار از طریق مسیحیان نسطوری به شکل بسیار مرموز، مبهم و نامفهوم به اروپا رسید. نسطوریان در سده‌های یازدهم و دوازدهم از طریق تجارت و شبکه کلیسا معلومات نسبتاً زیادی از مغولستان داشتند (ویلتس، ۱۳۵۳: ۲۸)، با این حال آنها اطلاعات دقیقی در مورد ماهیت سیاسی و دینی حکومت مغول‌ها به اروپا مخابره نکردند. بلکه بیشتر مشتی اطلاعات مسرت‌بخش و نادرست از حمله مغول به سرزمین‌های اسلامی به اروپاییان عرضه می‌کردند. از این رو، بارتولد می‌نویسد: «وقتی اخباری راجع به تسخیر متصرفات خوارزمشاه توسط مغول‌ها به اروپا رسید آنها در بدو امر آن را به حساب شاه داوود (شاه داوود از نسل کشیش یوحنا) گذاشتند» (بارتولد، ۱۳۵۱: ۷۹). اطلاعات و اخبار شرق برای اروپاییان بیشتر همان اخبار کلیساهای شرق و نسطوری‌ها بود ویلتس می‌نویسد: «کانون‌هایی نسطوری خاورمیانه خبر ملک داوود را ساختند و به احتمال قوی می‌خواستند که امیران مسلمان سوریه و مصر از دشمنی نسبت به جامعه مسیحی دست بردارند» (ویلتس، ۱۳۵۳: ۳۵). به هر حال شاید هدف نسطوریان در انتشار این اخبار آن بود که یک پیوندی میان مغول‌ها و ملک یوحنا ایجاد کنند.

دنیای غرب در ابتدا تصور می‌کرد به کمک چنگیزخان می‌توانند جنگ‌های صلیبی را ادامه دهد و پایان آن را به نفع خود رقم بزنند. در واقع غربی‌ها تحت تأثیر اطلاعات غلط، با خرسندی خاصی به مغول‌ها می‌نگریستند و حتی دلبسته آنها بودند که کار ناتمام آنها را به اتمام رسانند. به‌هرحال مغول‌های حداقل یک فرصت برای نابودی اسلام بودند. ازاین‌رو امثال مایر معتقدند مغولان تنها کسانی بودند که توان نابودی اسلام را داشتند و مسیحیان باوجودآنکه بعدها ممکن بود قربانیان آنان باشند به دنبال هم پیمانی با آنها برآمدند (مایر، ۱۳۷۱: ۳۰۶). گروسه نیز در این راستا می‌نویسد: «عیسویان مشرق‌زمین این چنین استنباط می‌کردند که حمله مغولان علیه مسلمین یک نوع جهاد و جنگ صلیبی است که باید در آن شرکت ورزند» (گروسه، ۱۳۶۵: ۵۸۷).

اروپاییان اطلاعات موثقی در مورد جنگ‌های چنگیزخان در مغولستان علیه همان قبایل مسیحی مغولی که آنها تصور می‌کردند ملک یوحنا و یا نوادگان او از میان آنان برخواهد خاست، نداشتند. برعکس باورهای مشهور و غلط اروپاییان معاصر، چنگیزخان ابتدا با تمام قبایل مغولی مانند کارائیت، نایمان، مارکیت، اویرات که اغلب مسیحی بودند، واردجنگ گردید (تسف، ۱۳۸۳: ۱۴۰). درواقع خان مغول قبل از حمله به سرزمین‌های اسلامی به کرائیت‌های مسیحی حمله کرده و حکومت اونگ خان را از بین برده بود (نک: بایین‌حال در تاریخ مغول و سنت‌های سیاسی و نظامی آن بخصوص چنگیز و دوره قان‌ها (جانشینان چنگیز تا منگوقاآن) هیچگاه مذهب و دین خاصی به‌تنهایی در کانون توجه آنها قرار نداشت. در کتاب تاریخی سری مغولان جز همان آداب‌ورسوم فرهنگی مغولی، هیچگاه از دین و آیینی یاد نشده است. باوجودآنکه در این کتاب بارها از کرائیت‌ها و رئیس آنها اونگ خان یاد شده است، هیچگاه به دین مسیحیت حتی اشاره‌ای نگردیده است اگر این نکته درست باشد که چنگیز، آتیل را نیای خویش می‌شمرد (بارکهاوزن، ۱۳۴۶: ۲).

در آن صورت باید اروپاییان باید از وی وحشت بیشتری می‌کردند (گروسه، ۱۵۲: ۱۳۶۵). در ابتدای حمله مغول میدان فاجعه در آسیا بود، اروپاییان تنها از دور، دستی بر آتش داشتند. برخی تصور می‌کنند اروپا و نژاد سفید از این موضوع سود می‌برد (بارکهاوزن، ۱۳۴۶: ۶). غربی‌ها در ابتدا متوجه نبودند طوفانی که از آسیای علیا برمی‌خیزد نهایتاً دامن آنها را نیز خواهد گرفت. غرب در غفلت تصور تجسد نوین یوحنا نجات‌بخش در قامت پیشوای مغولی، قدرت تشخیص را ازدست‌داده بود. این تصور را بیشتر مردمان اروپا نیز داشتند. از نظر دنیای مسیحیت در غرب، چنگیزخان که خود را بلای

آسمان و تازیانه خداوند می‌شمرد، آمده بود تا تازیانه خود را بر سر ملل مسلمان مشرق‌زمین فرو آورد. اما سایر مردمان جهان از این بالای آسمانی مصون خواهند بود (مورگان، ۱۳۷۱: ۲۱۰) هرچند دنیای مسیحیت در ابتدا از اینکه دشمن سستی و سرسخت آنها یعنی اسلام، توسط مغول متحمل ضربه سنگین شده، خشنود بود. ولی این خرسندی خیلی زود تبدیل به ترس و دلهره شد. اگر در شرایطی که چنگیزخان ظهور کرده بود، ملک یوحنايي هم وجود داشت، سرنوشت بهتری از خان کرائيت و سلطان خوارزم در انتظارش نبود. به‌هرحال دنیای غرب بیشتر تحت‌تأثیر نگاه منجی محور غرب به شرق و حکومت مغولان بود. این نگاه باعث سردرگمی اروپاییان نسبت به پدیده مغول شد.

در حقیقت گویا دنیای غرب اراده خود را در شمشیر بیابان‌گردان دشت گبی یافت. این موضوع تا زمانی بود که لشکر مغول به سمت اروپای غربی حرکت نکرده بود، به قوت خود باقی بود. از آنجایی که در سپاهیان مغول تعداد زیادی مسیحی نسطوری وجود داشت غرب تصور می‌کرد که محال است لشکر ویرانگر مغول روزی متوجه منافع آنان در آسیا و اروپا شوند (ویلتس، ۱۳۵۳: ۲۹). غربی‌ها تنها اصالتي که در رفتار مغول‌ها مشاهده می‌کردند و آن را با منافع خود و آرزوهای دیرینه خود در شرق منطبق می‌داشتند، نابودی و تخریب قدرت تمدن اسلام در آسیا بود. نکته جالب آن است که فتح سرزمین‌های اسلامی برای روس‌های ارتدوکس هم بسان اروپاییان کاتولیک خوشایند و خرسندکننده بود. آنان چنین تصور می‌کردند که مغولان، هواخواه مسیحیان و رسالت جنگیدن با امت محمد (ص) را دارند. درواقع روس‌ها تصور داشتند که مغول‌ها در جنگ با قبچاق‌های مسلمان به آنها خواهند پیوست (بارکهاوزن، ۱۳۴۶: ۱۱۱).

در نیمه اول سال ۱۲۲۳ میلادی (۶۱۹ هجری قمری) لشکری از مغولان به فرماندهی جبه و سوباتای وارد مرکز و جنوب روسیه شدند. این لشکرکشی نخستین با آتش زدن مسیرهایی حرکت اردوی مغولی به سرعت خاتمه یافت (بارکهاوزن، ۱۳۴۶: ۱۱۲). هنگامی که قسمتی از سپاه چنگیزخان در سال ۱۲۲۴ م / ۶۲۰ ه.ق به روسیه رسید، مردم این سرزمین لشکر مغول‌ها را چندان جدی نگرفتند. آنان تصور می‌کردند که این حمله زودگذر و بی‌برنامه، دیگر تکرار نخواهد شد. بنابراین اولین لشکرکشی کم‌دردسر مغولان، چندان مردم شرق اروپا را متأثر نکرد.

آنان اطلاعات مهمی درباره سرزمین‌های درنور دیده شده به چنگیزخان دادند. مغولان با بررسی اطلاعات موجود به این نتیجه رسیدند که مناطق بررسی شده مکانی مستعد برای

الحاق به سرزمین‌های فتح شده است (من، ۱۳۹۱: ۱۹۱). دیری نپایید که لشکر مغول‌ها ۱۲۳۸ م؛ ۶۳۵ ه.ق. به فرماندهی باتو نوۀ چنگیز، به سمت شرق اروپا حرکت کرد. شمار لشکریان مغول در این تهاجم گسترده چند برابر لشکری بود که در دوران چنگیزخان به روسیه رفته بود. لشکر مغول در نخستین مرحله از تهاجمات خود تا کرانه‌های رود ولگا پیش رفتند، این رود در آن زمان شرقی‌ترین مرز روسیه و دروازه اروپا بود (هال، ۱۳۸۲: ۸۹). گروسه در شرح این لشکرکشی می‌نویسد: «در ابتدای بهار ۱۲۳۷ میلادی مغولان با ترکان مشرک و بیابانگرد و نیمه وحشی شنزارهای روس که مسلمانان آن را قبچاق، مجارستانی‌ها و مردم بیزانس، کومان و روس‌ها آنها را پلووتزی مینامند حمله ور شدند» (گروسه، ۱۳۶۵: ۴۳۳). باتو (۱۲۲۷ - ۱۲۵۵ میلادی) بعد از فتح روسیه به سمت لهستان و مجارستان حرکت کرد و پس از بر جای گذاشتن ویرانی‌ها و قتل‌های فراوان با عبور از رود دانوب خود را به بلغارستان رسانید (Martin, 1995: 375؛ العقیقی، ۱۳۶۹: ۷۷۴/۲). بدین ترتیب حداقل اولین مرحله نظر مساعد و توأم با تحسین اروپاییان در باره چنگیز و فتوحات وی علیه دنیای اسلام که در غرب در غرب مورد سوء به نفع علاقه به مسیحیت بود، بسرآمد.

در سال‌های پر آشوب ۱۲۳۷ تا ۱۲۴۲ میلادی (۶۳۴ تا ۶۳۹ هجری قمری) اروپای خاوری دچار وحشت ناشی از حمله مغولان شد. این ترس و دلهره توأم با عدم شناخت از مهاجمان مغولی بود دنیای مسیحیت کم‌کم به این نکته پی بردند که مغول‌ها قابل اعتماد نیستند (ساندرز، ۱۳۶۳: ۹۳). آنچه قبلاً در باره مغول‌ها گفته شده بود، سختی با شیوه رفتار آنها در مواجهه با ملل دیگر نداشت. در تصور اروپاییان، مغول‌ها به مسیحیت از هر دین دیگری نزدیک‌ترند. این بیشتر در نتیجه فریکاری مغولان نیز بود زیرا آنها خود را در برابر مسیحیان، مسیحی و در برابر مسلمانان، مسلمان قلمداد می‌کردند (اشپولر، ۱۳۶۵: ۲۳۱).

با این حال کم‌وبیش زمینه‌های از مسیحیت از قدیم‌الایام در شرق دور و آسیای میانه وجود داشت که این بیشتر حس طمع‌ورزی اروپاییان را تحریک می‌کرد. از جمله در آسیای مرکزی مسیحیت نسطوری، مارونی و یعقوبی وجود داشت. هر چند این فرقه منشعب از مذهب ارتدوکس بود و از نظر کلیسای روم، یک فرقه ارتدادی محسوب می‌شد (مورگان، ۱۳۷۳: ۷۳). در دوره باستان، مسیحیان نسطوری به سبب آزار و اذیت کلیسای روم شرقی به قلمروی ساسانیان پناهنده شدند (بارکهاوزن، ۱۳۴۶: ۱۸۰؛ مایر، ۱۳۷۱: ۳۰۶). بعدها پیروان این مذهب در آسیای میانه روبه فزونی رفت. مبشران نسطوری در پایان سده یازدهم در آسیای میانه به درون جامعه تاتارهای مغولستان شرقی راه یافتند (ویلتس، ۱۳۵۳: ۴۱).

بروکلمان، ۱۳۴۶: ۳۴۵)؛ این مذهب در میان مغولان نیز طرفدارانی یافت. این موضوع باعث شد که معاصر با حمله مغول‌ها در شرق و تهاجماتی که به سرزمین‌های اسلامی شد. این تصور به وجود آید که احتمالاً رهبر مغول‌ها از اعقاب همان یوحنا منجی است (بیانی، ۱۳۷۵: ۱/۱۷۷)؛ در این میان بود که افسانه ملک یوحنا منجی، با حمله مغول بار دیگر به شکل جدی‌تر در میان اروپاییان باز نشر شد (نک: صفحات قبلی).

۴. روند حوادث و تغییر نگرش اروپاییان نسبت به مغولان: احتیاط و طمع‌ورزی

مغولان هنگامی که به سرزمین مجارستان حمله کردند آن را مکانی مساعد برای چرای دام‌های خود دیدند؛ بنابراین دشت‌های حاصلخیز مجارستان توجه آنان را معطوف به خود نمود. برخی معتقدند مجارستان برای مغولان به مانند یک مغولستان جدید و اروپا نیز عنوان یک چین دیگر بود (من، ۱۳۹۱: ۱۹۱). هر چند مقصد نهایی لشکریان مغول معلوم نبود. حملات مغول به سرزمین‌ها و مناطق مختلف در لحظه تغییر میکرد. مشکل بتوان تصور کرد که نیروهای اروپایی غیر منسجم و متفرق قادر به ایستادگی در برابر حمله مغول باشند (ساندرز، ۱۳۶۳: ۸۹). در این میان، امیر نشینان روسیه یکی پس از دیگری سقوط کردند (Golden, 2002: 105). هنگامی که اهالی اروپای غربی این اخبار خونبار را شنیدند دریافتند که دشمن تازه نفس شرقی برخلاف تصور پیشین، هیچ تعهدی به دنیای مسیحیت و یا دین و آیین دیگر ندارد (ساندرز، ۱۳۶۳: ۹۰-۹۱) در این میان باورهای اروپاییان در قبال مغولان دچار تردید و تغییر شد. دیگر مغولان را نه نجات بخش بلکه عذاب الهی قلمداد کردند. در این زمان به جای داستان ملک یوحنا افسانه‌های در تضاد با آن نقل می‌شد و بسیاری از غریبان به این باور رسیده بودند که جهان به پایان خود نزدیک شده است و حتی بلاهای طبیعی را به آن ربط می‌دادند (هال، ۱۳۸۲: ۹۸؛ ودر فورد، ۱۴۰۲: ۲۵۶). در واقع مسیحیان اروپا بیشتر برای دفع حمله مغول دست به دعا می‌شدند و از اقدامات عملی نظامی عاجز مانده بودند (Chambers, 1979: 105).

در واقع اطلاعات گنگ و مبهم حتی خوشایند در مورد مغولان توسط مسیحیان نسطوری به اروپا انتقال داده می‌شد که با واقعیت تفاوت اساسی و تضاد داشت. ظاهراً مروجین عمده مسیحیت در مشرق‌زمین همین نسطوریان بودند (بارتولد، ۱۳۵۱: ۷۵). از طرفی تصور اروپایی اکارپنز دنیای شرق با مسیحیت گره‌خورده بود (مایر، ۱۳۷۱: ۱۴) و از

آن معجون شگفت آمیزی از عناصر مسیحی و الحاد که بعضی از آنها متعلق به زمان‌هایی بسیار کهن می‌شد، آفریده بودند (ویلتس، ۱۳۵۳: ۱۴).

تصوری تحسین‌برانگیز اروپاییان از مغولان به‌خاطر نبردهای خردکننده علیه جهان شرق اسلامی که با افسانه ملک یوحنا پیوند خورده بود، با حمله به اروپای شرقی در حال رنگ‌باختن بود. گویی دیگر مغولان نه‌تنها تحسین‌برانگیز نبودند؛ بلکه تازیانه‌های الهی و عذاب بودند. از آن به بعد، اروپاییان درصدد تنظیم مناسبات دیگر بر اساس شرایط جدید برآمدند، هر چند گاهی همان خبرهای خرسندکننده پیشین را هم جدی یا در تصور درست فرض می‌کردند. به‌رحال اروپاییان در مجموع با هوشیار از تلاش برای ایجاد مناسبات با مغولان مأیوس نشدند؛ بلکه علی‌رغم آن همه کشتار و جنایت مغول در شرق اروپا، همچنان در صدد بهره‌جویی از وضعیت پیش‌آمده بودند.

در این میان باید به نقش تبلیغی مسیحیان شرقی از جمله نسطوریان، ارمنه، گرجیان و... توجه داشت؛ لذا غرب با دو رویکرد خرسندکننده پیشین و حمله خونبار مغول به اروپا فرومانده بود. رویکرد سخت‌حمله به اروپا که خود دیده بودند و رویکرد دیگری که ناشی از اخبار مسیحیان شرقی در وصف ستودنی مغولان بودند. در این میان اروپاییان از جمله پاپ از پای ننشست و هر دو را ملاک عمل خود کرد. از سوی دیگر از آنجایی که مغولان علیه اروپا دست به حمله مجدد نزدند، نکته‌ای مثبت به حساب می‌آمد. حال، با این وضعیت وبا توجه به خرابی مغول در دنیا اسلام، شاید بتوان آنها را به دین مسیحیت دعوت نمود. این بار سطح مناسبات اروپاییان از جمله پاپ‌ها و سلاطین اروپایی در طمع‌ورزی مسیحی نمودن خان مغول و مغولان نهفته گردید، از این‌رو قدم بعدی ارسال سفرا بود.

حال با رفع خطر حمله اول مغول به اروپا و مرگ اوکتای قاآن، دنیای غرب به تکاپو افتاد که چگونه از تکرار این تهاجم فاجعه‌بار در صورت وقوع جلوگیری کند. در واقع مرگ اوکتای قاآن (سال ۱۲۴۲ م/ ۶۳۹ ه ق) غرب را از بالای آسمانی نوه چنگیزخان نجات داد (ساندرز، ۱۳۶۳: ۸۹). حال در این شرایط در اروپا در باره اقدام بعدی در قبال مغول نظرات مختلفی وجود داشت. هر چند باید خاطر نشان ساخت که در فاصله حمله مغول به اروپا تا ارسال سفرای اروپایی پاپ و سلطان، درگیری‌هایی میان سران اروپا برای نحوه مواجهه با حمله مغول در جریان بود. از جمله درگیری و مجادله بین پاپ و فردریک دوم بالا گرفت. هر دو یکدیگر را به کم‌کاری در قبال حمله مغول متهم می‌کردند و انفعال موجود را نتیجه

عملکرد یکدیگر می‌دانستند و اعلامیه‌های تندی میان کلیسا و کاخ ردوبدل گردید (ویلتس، ۱۳۵۳: ۷۲).

در این راستا پاپ اینوسان چهارم تلاش زیادی را صورت داد. وی بین سال‌های (۱۲۴۳ تا ۱۲۵۴ م/ ۶۴۰ تا ۶۵۱ ه. ق) دارای مقام پاپی بود. او تصور می‌کرد که توقف مغولان در شرق اروپا مقطعی بوده و هر لحظه ممکن است اتفاقی به مراتب خطرناک‌تر بیافتد؛ بنابراین پاپ به فکر چاره‌جویی برای نجات اروپای خاوری افتاد. پاپ اینوسان چهارم در سال ۱۲۴۵ میلادی (۶۴۲ هجری قمری) جلسه‌ای در شهر لیون تشکیل داد که مهم‌ترین محور آن جستجوی راه‌حل مطمئنی برای مصون‌ماندن اروپا از گزند بعدی مغولان بود (ساندرز، ۱۳۶۳، ۹۳). او در صدد ایجاد اتحاد در اروپا علیه مغولان بود.

از آنجایی که حمله مغول غرب را شگفت‌زده کرده بود و موجب شد درگیری و نزاع سیاسی بین پاپ و امپراتور دوچندان گردد (Jackson, 2005: 66) از طرفی اروپا نیز نمی‌دانست که هدف مغول‌ها از این فتوحات چه بود خود سردرگمی ایجاد کرده بود. از این‌رو، پاپ اینوسان چهارم شاید به‌درستی و هوشیارانه مطرح ساخت که در وهله اول باید این دشمن جدید را شناخت؛ زیرا که رفتار مغولان با توصیفاتی مسیحیان شرقی از آنها متفاوت بود. در واقع موضوع شناخت مهم‌ترین گام جهت اتخاذ یک سیاست اساسی بود. براین‌اساس، پاپ تصمیم به ارسال سفرای کاردان و هوشیاری گرفت که در پرتو آن بتواند اطلاعات درست متقنی از مغولان به دست آورد (ویلتس، ۱۳۵۳: ۷۸؛ بارتولد، ۱۳۵۱: ۸۰). از این‌رو علی‌رغم اختلافاتی چند، اینوسان چهارم با اراده خاصی تصمیم گرفت که فرستادگانی به دربار مغولان روانه سازد. از سوی پاپ، ژان پلانوکارپن، انسلم، لورنس پرتغالی، آندره لونگ ژومو و ویلهم فن روبروک با مأموریت‌های متفاوت نزد قآن و مغولان روسیه و حکام مغولی آسیای صغیر فرستاده شدند (اشپولر، ۱۳۶۵: ۲۳۲). هدف اصلی این مأموریت‌ها در دو سطح شناخت و دعوت از سران مغول برای گروش به دین مسیحیت بود. این فرستادگان مبلغانی قهار از اعضای فرقه‌های درویش مسلک دومینیکی و فرانسیسی بودند که دنیای شرق را به‌خوبی می‌شناختند (ویلتس، ۱۳۵۳: ۷۸؛ بارتولد، ۱۳۵۱: ۸۰؛ مورگان، ۱۳۷۱: ۲۱۶). سفیر اصلی پاپ اینوسان به دربار مغولان ژان دوپلان کارپن بود. او سوابق اجرایی خاصی داشت که پاپ اینوسان چهارم، وی را در سال ۱۲۴۵ میلادی (۶۴۲ هجری قمری) به‌عنوان سفیر به سفارت دربار مغولستان برگزید (کارپن، ۱۳۶۳: ۱۷). کارپن ابتدا در باره مأموریت خود می‌نویسد:

رویکرد موضع‌گیری اروپاییان ... (کریم فرجی قراقلو و علی سالاری شادی) ۳۹۷

ما که به دستور واتیکان نزد تاتار و دیگر ملت‌های خاور رهسپار بودیم خواست حضرت پاپ و کاردینال‌های بزرگوار بر این بود که نخست پیش تاتارها به سفارت رویم؛ چون بیم بر این بود که خطر بزرگی از آنها کلیسا را تهدید می‌نماید (کارپن، ۱۳۶۳: ۲۷).

هرچند که مأموریت کارپن همان‌گونه که خودش توضیح می‌دهد جلوگیری از حمله مغول بود، لیکن پاپ اینوسان چهارم می‌خواست از طریق این مأموریت ویژه، خان مغول را به دین مسیح دعوت نماید. در واقع پاپ چنین تصور می‌کرد که با مسیحی شدن سران مغول می‌توانند دنیای اسلام را بیش‌ازپیش با شمشیر مغولان مجازات نماید (اشپولر، ۱۳۶۵: ۴۹) پاپ اینوسان همواره در تلاش نافرجام اتحاد مسیحیان علیه دنیای اسلام بود.

ژان کارپن از مبدأ شهر لیون حرکت و بعد از یک سال راهپیمایی به شهر سرای پایتخت باتو رسید. کارپن و همراهانش در دربار باتو آداب و رسوم مغولی را بجای آوردند سپس مجبور به تعظیم در برابر مجسمه طلایی چنگیزخان شدند بعد از انجام مراسم خاص مغولان، خان مغول امکانات سفر را در اختیار آنان گذاشت تا نامه پاپ را به قراقوروم نزد خان بزرگ ببرند (ساندرز، ۱۳۶۳: ۹۴) در ادامه فرستاده پاپ زمانی به پایتخت مغولان در قراقوروم رسید که خان جدید (گیوک) در حال تاج‌گذاری بود. وی در مراسم قوریلتهای انتخاب گیوک به‌عنوان خان بزرگ در سال ۱۲۴۶ م/ ۶۴۴ ق) حضور داشت و گزارش جالبی از چگونگی این مراسم نگاشته است

سفیران پاپ طی مراسمی هدایای را تقدیم خان مغول کردند. هرچند هدایا ناچیز بود، اما لحن و محتوای نامه بسیار غرورآمیز بود. این موضوع باعث ناراحتی و رنجش گیوک شد. در این نامه، پاپ مغولان را با لحنی عتاب‌آمیز و تند مورد سرزنش و تهدید قرار داده بود. در واقع در این نامه پاپ، مغولان را تهدید کرده بود که اگر دست از اعمال وحشیانه خود برندارند دچار خشم و عذاب الهی خواهند شد (بارکهاوزن، ۱۳۴۶: ۱۷۹). این موضوع باعث شد که گیوک نیز نامه‌ای را برای پیشوای مسیحیان جهان همراه سفرای اروپایی ارسال نماید. نکته جالب آن است که متن نامه گیوک به پاپ به زبان فارسی بود (ویلتس، ۱۳۵۳: ۹۶) محتوای این نامه را کریستوفر داوسون در کتاب مأموریت به آسیا آورده است. وی می‌نویسد: «نامه گیوک (۱۲۴۶ میلادی) برای پاپ به زبان مسلمانان نگاشته شده است» (Dawson, 1966: 85). باید اشاره گردد متن فارسی نامه گیوک به پاپ در بایگانی محرمانه

واتیکان موجود است و نخستین بار فرانسوی پل‌پلیو در سال ۱۹۲۳ میلادی (۱۳۴۱ هجری قمری) منتشر نمود (ویلتس، ۱۳۵۳: ۹۷).

بی‌تردید برخلاف توقع پاپ، انتظار این مسئله وجود داشت که گیوک در مقابل پیام پاپ به مغولان عکس‌العمل تندی نشان دهد و نسبت به مبانی اعتقادی دین مسیح آن‌قدر بی‌اعتنا باشند. در واقع گیوک در پاسخ به نامه پاپ همان باور همیشگی که خداوند وظیفه تنبیه و سیاست اقوام و ملل نافرمان روی زمین را به عهده مغولان نهاده است، مطرح کرد (بارکهاوزن، ۱۳۴۶: ۱۸۰). این پیام گیوک به اروپا نشان‌دهنده آن بود که نه تنها سازش با مغولان کار سهل و آسانی نیست؛ بلکه تأکیدی مجدد بر تصور غلط آنها نسبت به مغولان بود.

گیوک در نامه به پاپ از وی و سایر حاکمان اروپایی درخواست حضور در دربار خان بزرگ کرد و مراتب تسلیم و تبعیت خود را اعلام نمایند. به عبارت دیگر آن‌ها باید رسم ایلی را بجای آورند. گیوک تأکید کرده بود که اگر چنانچه پاپ از این کار خودداری ورزد باید در انتظار پیامدهای قطعی کردار خود باشد (مورگان، ۱۳۷۱: ۲۱۷؛ ویلتس، ۱۳۵۳: ۹۷). در واقع غربی‌ها بعد از آنکه فتوحات مغول در اروپای شرقی متوقف شد دچار یک نوع غرور و نخوت و اعتمادبه‌نفس کاذب نیز شده بودند (بارکهاوزن، ۱۳۴۶: ۱۷۹). آنان فکر می‌کردند می‌توانند نیروی مغول‌ها را با استفاده از ظرفیت‌های دیپلماتیکی که دارند کنترل و سپس مدیریت نمایند. غافل از آنکه مغولان همچنان در صدد ایلی کردن جهان در حضور خود بودند. در واقع پاپ بدون شناخت، بسیار عجولانه و با استفاده از همان اطلاعات مبهم که از شرق به دستش رسیده بود گیوک را دعوت به دین مسیحیت نمود. این موضوع در میان ملل مسیحی اهمیت خاصی داشت، درحالی‌که برای خان بزرگ بی‌معنا بود. خان بزرگ در نامه به پاپ اعلام نمود که معنی اینکه پاپ دعا می‌کند که وی به شایستگی، تعمید شود را نمی‌فهمد (Dawson, 1966: 85). باین حال پاپ به گرایش مغولان به دین مسیحیت بسیار دل‌بسته بود لیکن پاپ به سفیر خود توصیه کرده بود ضمن تبیین جایگاه مسیحیت و دعوت خان مغول به آن، مغولان را به اتحاد علیه مسلمانان برای ادامه جنگ‌های صلیبی در سرزمین‌های مقدس ترغیب نماید (هال، ۱۳۸۲: ۱۰۱). به‌طورکلی غرب بیش از اندازه مغولان را دست‌کم گرفته بود و این دست‌کم انگاری گویی فرهنگ غربیان است.

بعد از انجام مأموریت ژان کارپن، پاپ و اروپاییان به این نتیجه رسیدند که خطر مغولان همچنان باقی است نامه پاپ برای خان بزرگ به‌جای آنکه اثر مثبتی را برای اروپایی‌ها

داشته باشد اوضاع را پیچیده‌تر از گذشته کرد. شاید مهم‌ترین نتیجه حاصل شده از این مأموریت آن بود که اروپاییان فهمیدند با چه حکومت خطرناکی در شرق مواجه هستند (مورگان، ۱۳۷۱: ۲۱۶). هنگامی که ژان کارپن قصد بازگشت به اروپا را داشت، گیوک تصمیم گرفت سفیرانی را به همراه فرستادگان پاپ به اروپا بفرستد. کارپن از ترس اینکه اینان جاسوسان مغول باشند و وضعیت نابسامان اوضاع اروپا را به خان اطلاع دهند به بهانه‌های گوناگون گیوک را از این کار منصرف ساخت (کارپن، ۱۳۶۳: ۱۰۵؛ ویلتس، ۱۳۵۳: ۹۶؛ هال، ۱۳۸۲: ۱۰۴).

به‌طورکلی هر چند سفارت ژان کارپن نتایج مطلوبی در مقام یک سفیر سیاسی برای اروپایی‌ها در بر نداشت؛ اما اطلاعات بسیار ارزنده‌ای در باره ماهیت مغولان به اروپا برد. سفرنامه ژان کارپن توجه مستشرقان زیادی را در مطالعات تاریخ سیاسی و فرهنگی مغولان به خود جلب کرد به‌گونه‌ای که برخی‌ها بیشتر معلومات خود در این مورد را مدیون سفرنامه ژان پلانو کارپن می‌دانند (اشپولر، ۱۳۶۵: ۲۰). شاید همین معلومات بسیار مهم از مغولستان است که برخی نوشته کارپن را به یک تصویر زنده و جاننداری از آن روزگاران تشبیه کرده‌اند (گروسه، ۱۳۶۵: ۴۴۶).

گذشته از پاپ اینوسان چهارم، یکی از شخصیت‌های مهم اروپا یعنی لویی نهم که خود را حامی دین مسیحیت و مردم می‌شمرد نیز دست به ارسال سفیر به نزد خان مغول زد. او در میان سال‌های ۱۲۲۶ تا ۱۲۷۰م/۶۲۲ تا ۶۶۸ق در فرانسه حکومت می‌کرد. هنگامی که تهدیدات خان بزرگ مغول به اروپا رسید نسبت به این موضوع واکنش نشان داد. این جمله معروف لویی نهم «که اگر تاتارها بیایند ما آنها را به تارتار (جهنم) می‌فرستیم» (بارتولد، ۱۳۵۱: ۸۴) در محافل اروپا زبان زد خاص و عام شد. در فاصله بعد از حمله مغول به اروپا که دیگر تکرار نشد، او نیز در رقابت با پاپ تصمیم به ارسال سفیر گرفت. از قبل لویی نهم یک هیئت به مغولستان اعزام نمود. رهبری هیئت اول بر عهده یک دومینیکنی به نام آندره ده لون ژومو بود که در سال ۱۲۴۹ میلادی (۶۴۶ هجری قمری) از قبرس حرکت کرد و در سال ۱۲۵۱ میلادی (۶۴۸ هجری قمری) بدون موفقیت خاصی به اروپا بازگشت (بارتولد، ۱۳۵۱: ۸۲). در ادامه لویی نهم سفیران دیگری را به نزد خان بزرگ فرستاد. اما سفارت اصلی و عمده او، بر عهده یک راهب فرانسیسی به نام ویلهلم روبروک بود (هال، ۱۳۸۲: ۱۰۴). سفارت ویلهلم روبروک در مناسبات میان اروپا با مغولان شایسته توجه است.

سفارت این راهب فرانسیسکنی به دربار خان بزرگ مغول در اواخر سال ۱۲۵۳ م/۶۵۰ق) آغاز گردید (ودر فورد، ۱۴۰۲: ۲۷۹). اگر سفارت کارپن اکتشافی - تبلیغی بود، سفارت روبروک بیشتر جنبه تبلیغی - مذهبی داشت. سفارت کارپن به دربار گیوک و سفارت روبروک به دربار منگو قان بود. در واقع لویی نهم می‌خواست بداند که شرایط و موارد جذب مغولان به دین مسیحیت چیست؟. اگر اوضاع مسیحیت در پایتخت مغول مطلوب بود، در آن صورت خان بزرگ را به دین مسیح ترغیب نماید. برخی معتقد هستند که سفارت ویلهلم روبروک به دربار منگو قان دارای ملاحظات سیاسی نیز بود و در آن تقاضا برای اتحاد علیه مسلمانان وجود داشت (مایر، ۱۳۷۱: ۳۱۰). در حقیقت مقابله با اسلام وجه مشترک تمام فعالیت‌های مناسباتی اروپاییان با مغولان بود. ارسال سفیری، راهب مانند روبروک به نزد مغولان فرستادند نشان دهنده آن بود که امپراتور اروپا هنوز درگیر داستان‌های افسانه‌ای یوحنا مقدس است. روبروک تصور می‌کرد با مسیحی کردن مغولان می‌تواند آنها را زیر فرمان کلیسای مسیحی ببرد و از این رهگذر تمایل مجدد مغولان به حمله به اروپا را کنترل نماید (ویلتس، ۱۳۵۳: ۱۲۰).

روبروک قبل از آنکه به قراقوروم پایتخت مغولان برود، در میانه مسیر با یکی از شاهزادگان مغول در سرزمین‌های اسلامی ملاقات نمود. یکی از نکات جالب در این ملاقات عدم اطلاع از نام خان بزرگ توسط سفیر بود که این امر موجبات ناراحتی شاهزاده مغولی را فراهم کرد (بارکهاوزن، ۱۳۴۶: ۱۸۵). این موضوع نشان می‌دهد که اخبار مغولان چگونه با ابهام و اشتباه به اروپا می‌رسید. این سفیر شرح بسیار جالبی از سفر خود را گزارش داده است. وی هنگامی که از اردوی مغول‌ها بازدید کرد، تصور می‌نمود که وارد دنیای دیگری شده است (گروسه، ۱۳۶۵: ۴۵۶). خان مغول نیز در ابتدا چنان فضایی را فراهم کرده بود که روبروک تصور نماید خان تعلق خاطر خاصی به مسیحیت دارد. اما به‌مرور روبروک متوجه اشتباه خود گردید (ودر فورد، ۱۴۰۲: ۲۸۰). این سفارت هم به نتیجه مطلوب برای سفیر لویی نرسید.

منگوقاآن یک نامه‌ای را به همراه روبروک راهب برای امپراتور فرستاد. اصل این نامه در دست نیست ولیکن مضمون آن را روبروک مختصراً در سفرنامه خود آورده است (ویلتس، ۱۳۵۳: ۱۳۳) از مضمون این نامه چنین برمی‌آید که خان مغول همچون اسلاف خود جهان را در افکار چنگیزخان و فرهنگ سیطره جویی مغولی تعریف می‌کند و هر چیزی غیر از آن را رد می‌کرد (ودر فورد، ۱۴۰۲: ۲۸۴) به‌هرحال مغولان بار دیگر نشان دادند که به چنین

تلاش‌های اروپایی جواب مساعد و دلخواه نخواهند داد. خان بزرگ مغولی به چیزی به جز ایلی کردن سران اروپایی نمی‌اندیشید. ویلیام روبروک در سال ۱۲۵۶ میلادی (۶۵۴ هجری قمری) با یک نوع ناامیدی به اروپا برگشت.

یکی از اشتباهات لویی نهم و دنیای مسیحیت آن بود که تصور می‌کردند؛ چون مغولان، سرزمین‌های اسلامی را از بین برده‌اند و تعدادی از مسیحیان در دربار مغول صاحب‌منصب هستند، در نتیجه می‌توانند با آنان از در دوستی در آیند و حتی اعتقادات آنان را به سمت دین مسیح جهت بدهند (ساندرز، ۱۳۶۳: ۱۷۹) دنیای مسیحیت در غرب در مورد ماهیت رفتار مهاجمان مغولی سردرگم بود، این موضوع به قیاس داستانهای گذشته و چگونگی منازعات خود با یهودیان مطابقت می‌داند (و در فورد، ۱۴۰۲: ۲۵۹). در واقع لویی نهم یکی از محورهای مذاکرات خود با مغولان را اتحاد علیه دنیای اسلام قرار داده بود (ویلتس، ۱۳۵۳: ۱۲۱) در واقع غرب و اروپا در شناخت خود از مغولان آنقدر در داستانهای دینی گذشته گرفتار بودند که هرگز نتوانستند سیاست‌های دینی مغولان را مورد ارزیابی قرار دهند. برخی را به درستی اعتقاد بر آن است که اروپاییان حتی پس از حمله مغول به اروپا، حاضر به چشم‌گشایی نبود (بارکهاوزن، ۱۳۴۶: ۱۶۱). در آن شرایط که مغولان، جهان را با معیار خود تعریف می‌کردند، هیئت‌های اروپایی، به عبث اصرار داشتند تا گیوک و منگوقاآن غسل تعمید یابند (ساندرز، ۱۳۶۳: ۹۶)

باید خاطرنشان گردد که علاوه بر سفارت‌های بسیار مهم ژان کارپن و ویلهلم روبروک به دربار خان مغول، پاپ دو فرستاده دیگر که هر دوی آنها دومینیکنی بودند به نام‌های آندره لونگژومویی و آسلینوس را برای بررسی بیشتر اوضاع خاورمیانه و وضعیت مغولان به شرق فرستاد (ویلتس، ۱۳۵۳: ۱۰۶ - ۱۰۹؛ مورگان، ۱۳۷۱: ۲۱۶؛ ساندرز، ۱۳۶۳: ۹۷). به هر ترتیب این هیئت‌های پراکنده که به سمت مغولان در شرق فرستاده می‌شد با همان رفتارهایی در برابر کارپن و روبروک مواجه شدند؛ لذا نتیجه ملموسی از آنها حاصل نشد. درک طرفین از همدیگر بسیار قالبی بود. طرف اروپایی گذشته از همه این موارد، دشمنی با اسلام را به ماجرای مناسبات با مغول پیوند زده بود که موضوع را پیچیده‌تر می‌کرد. در واقع بر خلاف تصور عام اروپایی، مغولان جهان‌بینی و طرز تلقی خود را برتر از دین مسیحی یا هر دین دیگر می‌دانستند و نسبت به آن تعصب خاصی داشتند. در آن شرایط جنگی و آماده‌باش، برای خان مغول امکان گذشت از یاسای چنگیزی به نفع هر دین آیینی وجود نداشت. اروپاییان ناکام از هرگونه مناسبات حسنه و عدم توفیق در آن، در نهایت

همچون مسلمانان برای توجیه بحران به وجود آمده به مشیت الهی پناه بردند. درحالی که قبل از به گونه ای دیگر تصور می کردند (امین، ۱۳۸۴: ۲۲۲). در این دوران سران اروپایی بیشتر تصور دشمن مشترک با اسلام را سرلوحه افکار خود قرار داده بودند. درحالی که مغول ها در مناسبات خود با ملل دیگر متعهد به هیچ دین و آیین خاصی نبودند تا بر سر آن تشریک مساعی خاصی کنند.

۵. نتیجه گیری

حمله فرمانطقه ای و قاره ای و خشنوت بار مغول، صحنه جهانی را تحت تأثیر قرار داد و مناسبات بین المللی را به شکل دیگری سامان داد. اسلام و مسیحیت در شرق نزدیک با همدیگر در حال نزاع و تخاصم بودند که حمله رخ نمود این حمله نخست بیشترین ضربه را به بخش شرقی جهان اسلام وارد ساخت. اروپاییان ناکام از جنگ های صلیبی، با چشم داشتی بزرگ تحت تأثیر افسانه های دینی مسیحیت مانند ظهور ملک یوحنا در شرق، حمله مغول را با توجه به همان افسانه ها دست غیبی فرض کرد که برای نجات مسیحیت از دست اسلام از شرق بیرون زده است؛ لذا مسیحیت شرقی که بیشتر منتظر فرصت بود اخبار خوشایند کننده ای به غرب مسیحی ارسال داشت که حمله مغول بی مناسبت با مسیحیت و ضدیت با اسلام نیست. اما در وجه دیگر با حمله مغول به اروپا، اخبار تحسین برانگیز مغولی و باورهای دیگر در باره آنها فرو ریخت. با این حال، غرب مسیحی هوشیارانه از پای نشست و با توجه به دو رویکرد مغولی یعنی: وجه خرسندکننده مقابله با اسلام، وجه ناخرسندکننده حمله به اروپای مسیحی مواجه بود. از این رو سران اروپا از جمله پاپ و امپراتور ضمن لحاظ دو وجه مذکور دست به ارسال سفیرایی سیاسی و تبلیغی به دربار مغولان زدند، اما نتیجه خاصی عاید آنها نگردید. زیرا شناخت آنها از مغولان ناچیز بود و همچنین مغولان نیز نگاه قالبی و باورهای سیاسی و نظامی خاص خود را در مناسبات با اروپا بدون توجه به مسیحیت، مطرح می ساختند.

پی نوشت ها

1. Jackson, Peter (2005). The Mongols and the West: 1221-1410. New York, NY, USA: Longman.

رویکرد موضع‌گیری اروپاییان ... (کریم فرجی قربانلو و علی سالاری شادی) ۴۰۳

2. Sinor, Denis (1975). "The Mongols and Western Europe, in Setton, Kenneth Meyer, A History of the Crusades: The Fourteenth and Fifteenth Centuries. Madison, USA: University of Wisconsin Press
3. Jean W. Sedlar
4. May, Timothy(2008) " The Mongol Empire In World History" North Georgia Collage And State University
5. Vernodsky, George(1943), " The Mongols and Russia" Yale University press, Oxford university press
6. Buntgen , Ulf , & Dicosmo , Nicola(2016) , "Mongols Withdrawal From Hungary In 1242 " May 26th
۷. الهیاری، فریدون، گودرزی، معصومه (۱۳۹۱)، روابط اروپا با دربار مغول پارسه، اردیبهشت و آبان ۹۱ - شماره ۱۸-۱۹.

کتاب‌نامه

- ابراهیم حسن، حسن (۱۳۶۲)، تاریخ سیاسی اسلام، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران: انتشارات جاویدان.
- ابن خلدون (۱۳۶۳)، العبر، ترجمه عبدالمحمد آیتی، تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
- ابن عبری (۱۳۷۷)، مختصر تاریخ الدول، ترجمه عبدالمحمد آیتی، تهران: علمی و فرهنگی.
- اشپولر، برتولد (۱۳۶۵)، تاریخ مغول در ایران، ترجمه محمود میر آفتاب، تهران: علمی و فرهنگی.
- العقیقی، نجیب (۱۳۶۹)، شرق‌شناسان، ترجمه حمید رضا شیخی، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- امین، حسن (۱۳۸۳)، اسماعیلیون و مغول و خواجه نصیرالدین طوسی، ترجمه مهدی زندیه، قم: دایره المعارف فقه اسلامی.
- ایودی، مک کالین (۱۳۸۵) اطلس تاریخی جهان - از آغاز تا امروز - ترجمه فریدون فاطمی، تهران: نشر مرکز.
- بارتولد، واسیلی (۱۳۵۱)، خاورشناسی در روسیه و اروپا، ترجمه حمزه سر دادور، تهران: ابن سینا.
- بارکهاوزن، یواخیم (۱۳۴۶)، امپراطوری زرد (چنگیزخان و فرزندانش)، ترجمه اردشیر نیک‌پور، تهران: زوار.
- بارکر، ارنست (۱۳۹۶)، جنگ‌های صلیبی، ترجمه عبدالله ناصری طاهری و سمیه سادات طباطبائی، تهران: انتشارات کویر
- یروکلیمان، کارل (۱۳۴۶)، تاریخ ملل و دول اسلامی، ترجمه هادی جزایری، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
- بلاذری، احمد بن یحیی (۱۳۶۷)، فتوح البلدان، ترجمه محمد توکل، تهران: نشر نقره.

- بیانی، شیرین (۱۳۷۵)، دین و دولت در ایران عهد مغول، تهران: نشر مرکز نشر دانشگاهی.
- تسف، ولادیمیر (۱۳۸۳)، نظام اجتماعی مغول (فتودالیسم خانه‌به‌دوشی)، ترجمه شیرین بیانی، تهران: علمی و فرهنگی
- پولو، مارکو (۱۳۵۰)، سفرنامه مارکوپولو، ترجمه حبیب الله صحیحی، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب
- جرالد، فیتز، (۱۳۶۷)، تاریخ فرهنگ چین، ترجمه اسماعیل دولتشاهی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- حنبل، مجیرالدین (۱۳۶۸) الانس الجلیل بتاريخ القدس و الخلیل، قم: منشورات رضی.
- رانسیمان، استیون (۱۳۷۱)، جنگ‌های صلیبی، ترجمه منوچهر کاشف، تهران: علمی فرهنگی.
- ساندرز، ج. ج. (۱۳۶۳)، تاریخ فتوحات مغول، ترجمه ابوالقاسم حالت، تهران: امیر کبیر.
- طبری، محمد بن جریری (۱۳۷۵)، تاریخ طبری، ترجمه ابوالقاسم پاینده، تهران: اساطیر.
- کارپن، پلان (۱۳۶۳)، سفرنامه پلان کارپن، ترجمه ولی الله شادان، تهران: فرهنگسرا
- گروسه، رنه (۱۳۶۵)، امپراتوری صحرانوردان، مترجم عبدالحسین میکده، تهران: نشر علمی و فرهنگی.
- فرانک، آیرین و برانستون، دیوید (۱۳۷۶)، جاده ابریشم، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات سروش
- لمب، هارولد (۱۳۷۷)، چنگیزخان، ترجمه رشید یاسمی، تهران: امیرکبیر.
- مادن، توماس (۱۳۸۹)، نگاهی نو و فشرده به تاریخ جنگ‌های صلیبی، ترجمه عبدالله ناصری طاهری و اکرم کرمی، تهران: علم
- مایر، هانس ابرهارد (۱۳۷۱)، جنگ‌های صلیبی، ترجمه عبدالحسین شاهکار، شیراز: دانشگاه شیراز
- مظاهری، علی (۱۳۷۲)، جاده ابریشم، جلد اول، مترجم ملکناصر نوبان، تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
- من، جان (۱۳۹۱)، چنگیزخان زندگی، مرگ و رستاخیز، ترجمه رفیع رفیعی، تهران: نشر ثالث
- مورگان، دیوید (۱۳۷۱)، مغول‌ها، ترجمه عباس مخبر، تهران: نشر مرکز.
- هال، مری (۱۳۸۲)، امپراتوری مغول، ترجمه نادر میرسعیدی، تهران: ققنوس
- وات، مونتگمری (۱۳۶۱)، تأثیر اسلام در اروپا، ترجمه یعقوب آژند، تهران: انتشارات مولی.
- ودر فورد، جک (۱۴۰۲) چنگیزخان و ساختن دنیای مدرن، ترجمه سیما سلطانی، تهران: نشر مرکز
- ویلتس، دوراکه (۱۳۵۳)، سفیران پاپ در دربار خانان مغول، ترجمه مسعود رجب‌نیا، تهران: انتشارات خوارزمی.
- یان واسیلی (بی تا)، چنگیزخان ترجمه عزم. هرمزان، مسکو: بنگاه نشریات پروگرس
- یعقوبی، ابن واضح (۱۳۸۲)، تاریخ یعقوبی، ترجمه محمد ابراهیم آیتی، تهران: علمی و فرهنگی.

رویکرد موضع‌گیری اروپاییان ... (کریم فرجی قراقلو و علی سالاری شادی) ۴۰۵

- Bar-Ilan, Meir (1995), "**Prester John: Fiction and History**": In History of European Ideas, vol. 20
- Brock, S (2011), "**Isho'yahb II of Gdala**", Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage: New Jersey
- Boyce, M, (1985), **Ādur Gušnasp**, E. Ir., vol. 1, Boston and Henley: Routledge & Kegan Paul, pp. 475-476s.
- Chambers, James (1979), "**The Devil's Horsemen**" **The Mongol Invasion Of Europe**, London: Book Club Associates
- Jackson, Peter (2005), **The Mongols And The West**, New York: person Education LTD
- Dignas, B. & Winter, E (2007), **Rome and Persia in Late Antique**. Neighbours and Rivals, Cambridge: Cambridge University Press.
- Dawson, Christopher (1966), **Mission to Asia**, New York: Harper & Row,
- Golden, Peter B (2002), "**War and Warfare in the Pre Genghizid Western steps of Eurasia**", Leiden: Brill
- Martin, Janet (1995), **Medieval Russia: 980-1584**, Cambridge: University Press
- Ronay, Gabriel (1978), **The Tartar Khan's Englishman** New York: Macmillan Publishing Co., Inc.
- Sedlar, Jean W (2011), **East central Europe in the middle ages, 1000-1500**: university of Washington press.
- Sebeos (1999), **The Armenian History Attributed to Sebeos**, tr. with notes R. W Thomson, Liverpool: Liverpool University Press.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی